

den sags skyld Polen eller Tjekkoslaviet viser, at det var nogenlunde de samme aktiviteter, der fandt sted med deltagelse af de samme kulturarbejdere, på nogenlunde samme tid fra land til land. Og det må derfor overvejes, om der virkelig var de nationale forskelle, som det ellers ofte hævdes indenfor bestemte skoler af kommunisme- og koldkrigsforskningen, og om den rekonstruktion, der fandt sted af det sovjetiske kulturdiplomatisk apparat i forlængelse af den 20. partikongres, egentlig fik nogen praktiske betydning.

Disse få kritikpunkter, der til dels også må siges at være en kommentar til forskningsområdet generelt set, skal ikke ændre på, at der er tale om en velskrevet bog, der præsenterer resultaterne af et grundig empirisk analyse af det sovjetiske kulturdiplomati rettet mod USA og til dels reception af USA's rettet mod USSR. Bogen skal derfor stærkt anbefales som et værk, der på centrale punkter udvider vores viden om, hvordan de to hovedaktører i efterkrigstidens internationale systemkonflikt, Den Kolde Krig, brugte kultur og kulturudveksling til at søge at påvirke modpartens offentlighed, og fordi den også inddrager studier af den sovjetiske offentligheds perception af USA både på baggrund af de amerikanske, men også de sovjetiske myndigheders egne påvirkningsbestrebelse.

KOMMUNISMEFORSKNINGENS BIBLIOGRAFI

The International Newsletter of Communist Studies XXIV/XXV (2018/19)

Af **Jesper Jørgensen**

Her i februar 2020 udkom et nyt nummer af *The International Newsletter of Communist Studies* (INCS). Det er en kraftpræstation

uden lige af nyhedsbrevets to redaktører Bernhard H. Bayerlein og Gleb J. Albert. Med et omfang på denne gang 335 sider er nyhedsbrevet en lidt misvisende betegnelse for udgivelsen. Det har mere karakter af at være et tidsskrift. INCS' historie går tilbage til 1993, hvor det under navnet *The International Newsletter of Historical Studies on Comintern, Communism and Stalinism* blev udgivet af The European Workshop of International Historical Research on Comintern, Communism and Stalinism – “Some historians of the younger generation from Germany, France, Slovenia, Serbia, Switzerland and the Russian Federation”, som det fremgår af det første nummers leder. Udgivelsen er på den vis et barn af Murens fald og den følgende “arkivrevolution”, der kom til at ændre forskningsfelt grundlæggende. Fra 2000 til 2014 udkom det som et appendiks til tidsskriftet *Jahrbuch für Historische Kommunismus Forschung*, og siden 2015 er nyhedsbrevet udgivet med støtte fra Institut für soziale Bewegungen (ISB) og Bibliothek des Ruhrgebiets ved Ruhr-Universität Bochum i Tyskland. Igennem alle årene har den førende kommunismeforsker Dr. habil. Bernhard H. Bayerlein, Honorary Senior Researcher ved ISB, været primus motor i projektet.

Dette års nummer er som tidligere opdelt i sektioner spækket med informationer om ny kommunismeforskning: 1) Communist Studies Newsletters, 2) News on Archives, Holdings and Institutions, 3) Research Projects and Dissertations, 4) Studies and Materials, 5) New Publications – Review Essays, Reviews and Presentations, 6) Meetings and Conferences, 7) The International Bibliography (den mest omfattende sektion), 8) Periodicals, 9) Communism in Culture, Art and Media, 10) Discussions, Debates, Historical Controversies og 11) In Memoriam (nekrologer over kommunismeforskere). Og der er mange godbidder imellem.

I den mere nørdede afdeling kan nævnes en oversigt over arkiver efter kommunismeforskere af fx Conquest (1917-2015), Isaac Deutscher (1907-1967), Eric J. Hobsbawm (1917-2012),

Moshe Lewin (1921-2010), Hermann Weber (1928-2014). Albert har også skrevet en interessant artikel om to interne Komintern-rapporter om udenlandske delegeredes rejser rundt i Rusland under Kominterns 2. verdenskongres i 1920. Der er en post mortem-udgivelse af Pierre Broué om "The International Oppositions in the Comintern". Der er bl.a. anmeldelser af Maria Lafonts Angelica Balabonova-biografi (2016) og af antologien *Echoes of October* (2017). Anmelderne tæller gode folk som Gerd-Rainer Horn, Reiner Tosstorff, Fredrik Petersson, Éric Aunoble and Barbara C. Allen. Nyhedsbrevet er på den måde et af de helt centrale organer for den internationale kommunisteforskning. Det er værd at holde øje med og kan læses online helt gratis på hjemmesiden <https://incs.ub.rub.de/>.

OPVÆKST UNDER KOMMUNISMEN

Ota Tiefenböck: *På den anden side af Jerntæppet: En tjekkes fortælling og eftertanker om livet under kommunistisk diktatur*, Mr. East Forlag, 2019, ill., 168 s., ISBN: 978-87-998842-4-7.

Af Kim Frederichsen

I 1989 faldt Berlin-muren, og i 1991 brød Sovjetunionen sammen, hvormed den ene af de stater, der udgjorde drivkraften bag den internationale systemkonflikt kendt som Den Kolde Krig, også forsvandt. I det følgende år betød disse betydelige ændringer på det politiske landkort også mange ændringer af grænserne på det europæiske landkort. Et af de lande, der forsvandt, var Tjekkoslaviet. Og netop erindingen om at være vokset op i det land er emnet for redaktøren af internetmediet *Mr. East* Ota Tiefenböcks erindringer, der udkom netop i forbindelse med 30-årsjubilæet,

og forfatteren skriver som indledning til bogen, at han føler, han har en forpligtigelse til at berette for efterfølgende generationer og for vesterlændinge, hvordan det var at vokse op under det kommunistiske diktatur i Tjekkoslaviet.

Det er en opgave, forfatteren tager meget alvorligt. Udover erindringsstoffet er der anvendt meget plads på at beskrive, hvordan det kommunistiske regime forsøgte at fremme bestemte holdninger og verdenssyn hos befolkningen. Det kom særligt til udtryk i skoletiden med obligatorisk russiskundervisning, tvangsindlagte filmforevisninger, koncerter og udstillinger, udkommandering til at stå langs ruten og vife med vimpler og flag ved statsbesøg og ved kommunistiske mærkedage som 1. maj, tvangsmedlemskab af kommunistiske ungdomsorganisationer som "Den Socialistiske Ungdom", udsendelse til deltagelse i især høstarbejdet samt et obligatorisk skikursus. Men også udenfor skolen var der krav til befolkningen om at flage på bestemte mærkedage. Et andet interessant element var spørgsmålet om vareindkøb. Tjekkoslaviet var som de andre østlande et mangelsamfund, hvor der fra tid til anden opstod mangel på forskellige forbrugsvarer. Disse kunne så købes i de såkaldte Tuzex, dollarsbutikker som de også kendes fra de øvrige østlande, mens de kommunistiske magthavere havde deres egne butikker at handle ind i, og de var altid velforsynede. Som andre lande i østblokken var retten til arbejde indskrevet i grundloven, men reelt betød det arbejdspligt med myndighedskontrol. Resultatet var et arbejdsmarked, hvor arbejdet blev udført ineffektivt, hvor arbejderne skulkede eller stjal for arbejdspladsen for at opveje manglerne i samfundet. Også i Tjekkoslaviet var der ved valg kun en kandidat på stemmesedlen. Der var stemmeret, men det blev af myndighederne set som en stemmepligt, da manglende afgivning af stemme blev opfattet som en protesthandling. Kendetegnende for østbloklandene var den manglende bevægelsesfrihed. Landets borgere kunne ikke frit rejse ud af landet, men skulle ansøge